

страсти и оне варалице са предикаонице али човеође евангеличке странке поставише као начело господарења над индуйма и муамеданцима, да се не сме ниједна школа, у којој се не учи свето писмо, потпомагати јавним новцем, а из тога је била нужна последица, да се ниједно јавно звање не сме поделити осим правим или мнимим хришћанима. Један државни поттајник рекао је, по извештају, од 1. нов. 1857. беседе му својим бирачима: Трпљење њихове вере, (вере стотине милиона британских поданика) тог сујеверја које они верон зваше, британском владом, имало је тих последица, да се поштовање британске владе умањило и ширење хришћанства задржало...Стрпљивост, то је основни камен религиозне слободе ове земље, али не ваља зло употребљавати ову реч стрпљивост. По ономе како је он разуме, разуме се у тој речи потпуна слобода, слобода богопоштовања за све хришћане којиме вера почива на једнаком основу, стрпљивост је стрпљење свих секта и имена хришћана, који верују у једнога посредника." Желим само да обратим пажњу да овај човек, за кога су сматрали да заслужује, да буде на тако високом месту у држави, под слободоумним министарством: брани начело, да сви они који не верују у божанство христово немају права да их трпимо. Ко ће се још после овакве будаласте изјаве надати, да су заувек прошла времена религиозног гоњења?

Ето с тога је, што људи овако мисле и осећају, о људима који одбацују догме, које су по њиховом мишљењу важне, због чега се у нашој земљи не може одомаћити духовна слобода. Законске казне, имају одавно тај успех, да друштвени жиг још дубље урежу. С тога, што овај жиг тишти, дубоко тишти, ретко да се исповедају у Енглеској мњења, која гони друштво, ређе, него што се у другим земљама чине изјаве, којима се људи излажу судској казни. Ко није својим положајем тако сретан, да не зависи од других људи, тај се не може противити ономе мњењу као ни закону. Бити заточен, не боли више, него не моћи заслужити себи кору хлеба. Ко је себи обезбедио свој ужитак, па не чека милости ни од великаша, на од задруга, на од публике, тај не ставља ништа на коцку, признавајући јавно своје уверење, осим што ће људи о њему лоше мислити и говорити, а да се ово издржи, томе баш није нужно неко посебно јунаштво.- Нема разлога да се у корист ове врсте људи моли јавно за помиловање.- Но и ако ми тако мислеће људе не казним оштро, као што смо некад то чинили, ипак је могуће, да ми поступајући тако с њима, казним сами себе оштрије него икад. Сократ је био погубљен али сократова мудрост је синула као сунце и просула своје зраке, по целом духовном небу. Хришћане су бацали пред лавове али хришћанска црква је постала огромно сеновито дрво, које је надвисило све старије и слабије изданке и осушило својом сенком. Наша чисто друштвена нетрпељивост не убија никога, на искорењује мњења, већ доводи људе да и сами прикривају или да се окане напрезања распростирати та мњења. Међу нама не отимају и не губе расколничка мњења, сваке десетине година или сваког поколења. Њихов плам не лиже по ваздуху већ само тиња као жеравица на оном месту, на ком су поникла, у уским круговима мудраца или испитатеља, без да својом правом или лажном светлошћу осветљавају ствари, које се тичу свих људи. И тако се одржава неко стање ствари, које годи многим назорима, јер се њим без икаквих мрских казни у новцу и слободи, споља не нарушавају владајућа мњења а уједно се не забрањује безусловно мислити, како је воља људима одвојеног мишљења који болују од болести мудраца. То је врло згодан начин очувати мир у духовном свету и удесити, да све што у њему бива, иде дојакошњим